

Akbabalar

Akbabalar bin yıl, kelebekler bir mevsim yaşarmış derler. Ama ne yazık ki, akbabalar da, kelebekler de, birçok canlı türü gibi, insanların onların doğal ortamlarını bozmaları nedeniyle tükenmek üzereler. Hayvanların tükenmelerinin bir nedeni de, insanların onlarla ilgili yanlış inançlara sahip olmalarından ötürü onları öldürmeleridir. Akbabalar da bu yanlış inanışlar nedeniyle hayatta kalabilme şanslarını her geçen gün yitiriyorlar. Neden mi?

Bilirsiniz kimi hayvanlarla ilgili yanlış inançlar vardır. Kediler nankördür, köpekler sadıktır; aslanlar soyludur, tilkiler çıkarıcıdır gibi. Akbabaların da fırsatçı hayvanlar oldukları anlatılır. Hayvanlarla ilgili bu yanlış inançlar insanların doğayı ve doğal yaşamı yanlış yorumlamalarından kaynaklanır. Aslında ne kediler nankör, ne köpekler sadık, ne de akbabalar fırsatçıdır. Ancak şu bir gerçektir ki, doğada var olan bütün canlılar, doğal yaşama bir biçimde katkıda bulunurlar.

Şimdi gelin akbabaların doğal yaşama katkılarının neler olduğuna bakalım. Akbabalar hastalıkların yayılmasını, kötü kokuların ve kirliliğin oluşmasını önlerler. Yani onlar doğanın temizlikçilerindendir. Nasıl mı?

Doğada av-avcı ilişkisi vardır. Doğanın düzeni gereği her hayvan kendinden daha güçsüz olanı avlayarak karnını doyurur. Örneğin, bir aslan avladığı bir ceylanı karnı doyana kadar yedikten sonra artanlarını oracıkta bırakır. Avlanmış ceylan aslandan sonra birçok yırtıcının ve kuşların da besinidir. Bu besini en son tüketenlerden biri de akbabalardır. Ölü hayvanların çürüyerek kokuşup, çevreye hastalık yapıcı mikroorganizmaları yaymasını akbabalar önler. Bilim adamları akbabaların doğadaki bu işlevini şöyle açıklıyorlar: Yırtıcı kuşlar grubuna giren bu canlıların kendi aralarında bir iş bölümü vardır. Akbabaların kimisi güçlü gagasını, kimisi uzun boynunu, kimisi de güçlü çenesini kullanır. Örneğin, ülkemizde de var olan dört akbaba türünden kara akbaba, güçlü gagasıyla ölmüş bir hayvanın derisini ve kaslarını yer. Kızıl akbabaların gagaları güçsüzdür; ama uzun bir boyunları vardır. Boyunlarının bu yapısı sayesinde ölmüş hayvanların bağırsaklarını yerler. Beyaz akbabalar zayıf, ama ince gagalarıyla kemiklerin üzerindeki etleri toplarlar. Sakallı akbabaların çeneleri çok güçlüdür. Çok iri kemik parçalarını güçlü çeneleri sayesinde parçalayıp yutarlar. Sakallı akbaba, yavrularını bile 20 cm uzunluğunda olabilen kemik parçalarıyla besler. İşte bu canlılar arasındaki işbirliği sonucunda doğadaki artıklar hızla yok edilir ve ölmüş canlıların birikmesi önlenir.

Ülkemizde de akbabalar, dünyanın öteki bölgelerinde olduğu gibi, yaşadıkları bölgelerin yok edilmesi, yuvalarının bozulması, avlanma ve zehirlenme yüzünden giderek azalmaktadır. Özellikle kara akbaba ve sakallı akbaba yok olmak üzeredir. Bu türler yaşamda kalabilmenin savaşımını vermektedir. Ancak öteki ülkelerde yaşayan akbabalara baktığımızda, ül-

Beyaz Akbaba
Afrika ve Güney
Avrupa'dan
Hindistan ve
Türkistan'a
kadar yayılış
gösteren ve
ülkemizde de yaz
aylarında gelen,
göçmen bir
kuştur.

Kara akbaba

kemizdekilerin daha şanslı olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü yalnız yaşamayı daha çok yeğleyen bu utangaç hayvanlardan örneğin, Afrika'da yaşayanlarının soyları tehlike altındadır. Bu bölgelerde neredeyse tükendi diyebileceğimiz bu canlılar koruma altına alınmışlardır. Güney Afrika ve Lesotho'nun Drakensberg bölgesinde akbabaları yaşatabilmek için özel çalışmalar yapılmaktadır. Devin Şatosu da denilen bu bölgeye gelen ziyaretçiler, en yüksek noktası 3500 metreyi bulan ve Afrika'nın güneydoğu sahili boyunca 1100 km uzanan bu millî parkta, akbaba gözlem istasyonunda bu iri kuşları hem kolluyor hem de gözlemliyorlar. Ancak ne yazık ki, yurdumuzda da çok ender görülen sakallı akbabanın Güney Afrika'daki sayısı halen azalma göstermekte.

Şimdi korunması gereken canlılardan akbabaları biraz daha yakından tanıyalım. İlk olarak sakallı akbabayla başlayalım. Sakallı akbabaya kuzu kuşu da deniyor. Güney Avrupa, Afrika ve Çin'de, ülkemizde de Trakya dışında Anadolu'nun yüksek dağlarında ve kayalık kısımlarında yaşıyorlar. Bir metre boyunda ve 2,5 metrelik kanat açıklığı olan bu hayvana, çenelerinden sarkan sakal biçimindeki kıllar nedeniyle sakallı akbaba deniyor. Normal koşullarda, 23 yıl yaşayabiliyorlar. İlginç bir de özellikleri var: Sakallı akbaba bütün yaşamı boyunca tek eşli yaşıyor.

Cape akbabası, 2,5 metrelik kanat açıklığı olan büyük bir hayvan. Havada süzülerek uçuşunu görenler cape akbabasının

büyükliğünden çok etkileniyorlar. Görünüş olarak kızıl akbabaya benziyorlar; ama göğüslerindeki mavi ve tüsüz deri parçaları ve daha açık renkleriyle kızıl akbabadan kolaylıkla ayırt edilebiliyorlar.

Kara akbaba, öteki adıyla rahip akbabası, İspanya'dan Moğolistan'a kadar olan dağlarda, yüksek yerlerde, step kenarlarında yaşar. Ağaçların üzerine yumurtalarını bırakır. Kara akbaba ülkemizde Eskişehir-Kütahya arasındaki Türkmen Baba Dağı'nda 10 çift, Kızılcahamam Soğuksu Milli Parkı'nda 6 çift, Bolu Kavalı Dağı'nda 5 çift, Eskişehir Hamam Dağı'nda 5 çift, Denizli Akdağ'da 3 çift, Murat Dağı'nda 2 çift ve Doğu Karadeniz Dağları'nda 10 çift kalmıştır.

Özetlemek gerekirse akbabalar da tüm öteki canlılar gibi doğalarına ve doğal ortamlarına zarar vermememizi bizden bekliyorlar.

Gülgün Akbaba

